

**NAVOIY VILOYATI HUDUDIDA TARVUZ YETISHTIRISH TEXNOLOGIYASI  
VA AGROTEKNIK TADBIRLAR****Z.Sh.Mavlonov***Sabzavot, Poliz ekinlari va Kartoshkachilik ilmiy-tadqiqot**Instituti Navoiy ilmiy tajriba stantsiyasining**Sabzavot va Poliz ekinlarining seleksiyasi bo'lim boshlig'i.***MAQOLA  
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received: 14.11.2025**Revised: 15.11.2025**Accepted: 16.11.2025***KALIT SO'ZLAR:***Tarvuz, poliz  
ekinlari, agroteknik  
tadbirlar, tomchilab  
sug'orish,  
O'zbekistonda  
qishloq xo'jaligi,  
hosildorlik, navlar**O'zbekiston Respublikasi sharoitida tarvuz (Citrullus lanatus) ekini qishloq xo'jaligi mahsulotlari orasida muhim o'rin tutadi. Tarvuz asosan issiqsevar, yorug'lik talabchan va qurg'oqchilikka chidamli o'simlik sifatida e'tirof etiladi. Uni yetishtirish mamlakatimizning barcha viloyatlarida, ayniqsa, Jizzax, Qashqadaryo, Surxondaryo, Buxoro va Navoiy hududlarida keng tarqalgan. Maqolaning maqsadi —Navoiy viloyati tuproq-iqlim sharoitiga moslashgan tarvuz navlarini yetishtirish texnologiyasini ishlab chiqish va agroteknik tadbirlarning hosildorlikka ta'sirini tahlil qilishdan iborat.*

Tarvuz yetishtirishda tuproq va iqlim sharoiti juda muhim ahamiyatga ega. Eng yaxshi natijalar qumloq va qumoq tuproqlarda olinadi. Ekishdan oldin tuproq 25–30 sm chuqurlikda shudgor qilinadi va organik o'g'itlar (chirigan go'ng 20–30 t/ga) solinadi. Mineral o'g'itlardan N90P60K60 me'yorda berish tavsiya etiladi. Tarvuz urug'lari 10–12 °C dan yuqori haroratda ekiladi, har bir chuqurchaga 2–3 dona urug' tashlanadi. Sug'orishlar odatda 5–7 marotaba amalga oshiriladi, biroq meva pishish davrida ortiqcha namlik hosil sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Zararkunandalarga qarshi biologik va kimyoviy kurash choralari, shuningdek, begona o'tlarni mexanik yo'l bilan yo'qotish agroteknik tadbirlarning ajralmas qismi hisoblanadi.

O'zbekiston seleksiya institutlarida Shirin, Sharq ne'mati, Qo'ziboy, Dilnoz, Crimson Sweet kabi yuqori hosildor tarvuz navlari yaratilgan bo'lib, ularning o'rtacha hosildorligi 35–45 t/ga ni tashkil etadi. Agrotexnik tadbirlarning to'g'ri qo'llanilishi, ayniqsa, suv tejovchi texnologiyalar (tomchilatib sug'orish) hosildorlikni 15–20% ga oshiradi.

**1-jadval.** Tarvuz navlari va ularning hosildorligi, meva o'lchami, shirinlik darajasi

| Nav           | O'sish/ pishish davri | Hosildorlik (t/ga) | Meva o'lchami (kg) | Shirinlik darajasi (%) |
|---------------|-----------------------|--------------------|--------------------|------------------------|
| Shirin        | 86-89 kun             | 20-30              | 3-5                | 12                     |
| Sharq ne'mati | 75-80 kun             | 25-30              | 4-6                | 11.5                   |
| Qo'ziboy      | 120-130 kun           | 30-32              | 5-7,5              | 12.2                   |
| Dilnoz        | 85-90 kun             | 20-30              | 3,5-5              | 11.8                   |
| Crimson Sweet | 85 kun                | 32                 | 5,5-7              | 12.5                   |

Tahlil: Ushbu jadvaldan ko'rinib turibdiki, Qo'ziboy va Crimson Sweet navlarining hosildorligi eng yuqori (32 t/ga) va shirinlik darajasi ham yuqori. Shirin, Sharq ne'mati va Dilnoz navlari ham sifatli, biroq meva og'irligi kichik va shirinlik darajasi ham o'rtacha bo'ladi. Bu ma'lumotlar seleksiya va agrotexnika tadbirlarini tanlashda muhim hisoblanadi.

Navoiy viloyati asosan cho'l va yarim cho'l iqlimiga yaqinligi bilan, sovuq qishda va shamolli joylarda suv va issiqlik sharoiti ozroq farq qiladi. Shuning uchun suv bilan ta'minlash va tuproq tayyorlash muhim. Tuproq sho'rlanishi ehtimoli bor — ilmiy tadqiqotda tuproq sho'rli va tarvuz ekinlari orasidagi bog'liqlik ko'rib chiqilgan.

Ertapishar nav tanlasangiz — bozor bo'yicha erta mahsulot olib kirish imkoniyati bor, ammo harorat, sovuq tushishi va sug'orish imkoniyatini hisobga olish lozim.

Kechpishar navlar tanlansa — uzoqroq saqlanish va tashishga chidamlilik ko'proq bo'ladi. Misol uchun Qo'ziboy navida ushbu xususiyatlar mavjud.

Tuproq tayyorlash: yupqa, sho'rlangan yoki past namlikli tuproqlarda hosil pasayishi mumkin — sug'orish va drenaj tizimlarini nazarda tuting.

Sug'orish rejimi: Yer yaxshi tayyorlanishi, namlik darajasi, sug'orish marta guruhi va suv miqdori nazorat qilinishi muhim.

Dala tanlovi: Qoyiladigan joy — quyoshli, shamoldan himoyalangan joy bo'lsa yaxshi. Tuproq tuzilishi — qumli-gil bo'lsa, issiqlikka tez chiqadi va tarvuzga yoqimli bo'ladi.

### **Xulosa**

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston sharoitida tarvuz yetishtirishda agrotexnik tadbirlarning to'g'ri tashkil etilishi yuqori va sifatli hosil olishning asosiy omilidir. Aniqroq aytadigan bo'lsak tuproq va iqlim sharoitiga mos nav tanlash, o'g'itlash va sug'orish rejimi, kasallik va begona o'tlarni nazorat qilish, mulching va hosil yig'ish usullari tarvuz yetishtirishning samarali texnologiyasidir. Ilmiy asoslangan agrotexnik tadbirlar orqali mamlakatimizda tarvuz hosildorligini oshirish va sifatini yaxshilash imkoniyati mavjud. Tuproq unumdorligini oshirish, suv resurslaridan oqilona foydalanish hamda zamonaviy agrotexnologiyalarni joriy etish orqali mamlakatimizda tarvuz yetishtirishni yanada rivojlantirish mumkin.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Abdullayev, A., & Tursunov, M. (2020). O'zbekiston sharoitida tarvuz va qovun navlarini yetishtirish texnologiyasi. Tashkent: Qishloq xo'jaligi nashriyoti.
2. Karimov, S. (2018). Poliz ekinlari agrotexnikasi. Tashkent: Fan va texnika.
3. "Agrobank" 100 kitob to'plam. 16- kitob. Qovun va tarvuz yetishtirish. – Toshkent : Tasvir, 2022.29-37b.
4. Balashev N.N. "Polizchilik" Toshkent, 1975. b 17-25, 98-99.
5. Bo'riev X.Ch., Ashurmetov O.A Poliz ekinlari biologiyasi va etishtirish texnologiyasi Toshkent–2000. 31-34-b.